

แก้ปัญหาล้างหน้า เลียแต่วันนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

อnulสรณียพิชิตอดกฐิน
พุทธศักราช ๒๕๕๔

แก้ปัญหาข้างหน้าเสียแต่วันนี้

© พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

พิมพ์ครั้งแรก ตุลาคม ๒๕๕๔ ๕,๐๐๐ เล่ม
ทุนพิมพ์หนังสือวัดญาณเวศกวัน ๓,๐๐๐ เล่ม
คุณจำรูญ ม.ด.จารุวัฒนา ชินธรรมมิตร
พิมพ์แจกเป็นธรรมทานในวันทำบุญทอดกฐิน
ณ วัดญาณเวศกวัน ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๔ ๒,๐๐๐ เล่ม

แบบปก พระชัยยศ พุทธิวิโร

สถานที่ติดต่อ วัดญาณเวศกวัน
ต.บางกระทีก อ.สามพราน จ.นครปฐม
โทร. ๐๒ ๔๘๒ ๗๓๖๕, ๐๒ ๘๘๙ ๔๓๙๖
www.watnyanaves.net

ดำเนินการพิมพ์ สำนักพิมพ์พลิขัมม์
ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด
๒๓ ซอย ๖ หมู่บ้านสวนหลวงแหลมทอง ๒
ถ.พัฒนาการ เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ
โทร. ๐๒ ๗๕๐ ๗๗๓๒ โทรสาร ๐๒ ๗๕๐ ๗๖๓๒
www.petandhome.com

อนุโมทนา

งานบุญทอดกฐิน เป็นเครื่องบ่งบอกว่า พระสงฆ์ที่วัดนั้น ได้จำพรรษา เจริญไตรสิกขาและบำเพ็ญศาสนกิจมาเป็นเวลา ถ้วนไตรมาส คือครบ ๓ เดือน อีกทั้งมีความหมายพิเศษตาม ประเพณีของชาวพุทธไทยว่า พระภิกษุใหม่ได้บวชเรียน เพียร คึกษาปฏิบัติพระธรรมวินัยมาเต็มตามประเพณีอันดีงามแล้ว พระสงฆ์ทั้งเก่าใหม่ได้อานิสงส์พรรษา มีสิทธิ์รับกฐิน และเมื่อ รับกฐินแล้ว ก็จะออกจาริกแยกย้ายกันไป โดยได้ขยายเวลา แห่งอานิสงส์นั้นออกไปอีก ๔ เดือน

พุทธศาสนิกชนที่นำผ้ากฐินมาทอดถวาย ชื่อว่าได้ ทำบุญกับพระสงฆ์ที่จำพรรษาอบรมไตรสิกขามาอย่างจริงจัง และช่วยให้ท่านได้ยี่ดอานิสงส์พรรษาออกไป กับทั้งเป็นโอกาส ที่จะได้บำรุงวัดในคราวใหญ่ประจำปี ที่เป็นทั้งสังฆทานและเป็น ทั้งกาลทาน อันนับว่าเป็นบุญยิ่งใหญ่

ในกฐินกาลแห่ง พ.ศ. ๒๕๕๔ นี้ ที่วัดญาณเวศกวัน
ตำบลบางกระทึก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม คุณจำรรณ
และ ม.ล.จาร์วัฒนา ชินธรรมมิตร ได้แจ้งจงกฐินไว้ โดยกำหนด
ว่าจะเป็นประธานนำผ้ากฐินมาทอด ในวันอาทิตย์ที่ ๑๖ ตุลาคม
ครอบครัวชินธรรมมิตร เป็นโยมผู้ศรัทธาที่ได้อุปถัมภ์
บำรุงวัดญาณเวศกวันมาเป็นเวลายาวนาน และได้ประกอบการ
บุญต่างๆ เช่น พิมพ์หนังสือธรรมทานตามกาลโอกาส โดย
เฉพาะ ม.ล.จาร์วัฒนา ชินธรรมมิตร เป็นโยมเลี้ยงพระประจำ
วันพฤหัสบดีมาเกินกว่า ๑๐ ปี อีกทั้งยังเป็นคนะทำงานฝ่าย
การเงินที่ได้ช่วยดูแลกิจการงานต่างๆ ของวัดญาณเวศกวัน
ตลอดมา การทอดกฐินนี้ จึงเป็นการทำบุญคราวใหญ่ เสริมเข้า
กับงานบุญที่ได้ทำสม่ำเสมออยู่แล้วเป็นประจำ

อนึ่ง โดยปรารภงานบุญทอดกฐินครั้งนี้ ครอบครัว
ชินธรรมมิตร ได้มีกุศลฉันทะที่จะบำเพ็ญธรรมทานด้วยการพิมพ์

หนังสือธรรม ๒ เล่ม คือเรื่อง วันสำคัญของชาวพุทธไทย และเรื่อง แก้ปัญหาข้างหน้าเสียแต่วันนี้ เพื่อแจกมอบแก่ญาติมิตร พร้อมทั้งท่านผู้ศรัทธาที่มาร่วมงาน และเผยแพร่ให้เป็นประโยชน์กว้างขวางออกไป

ขออนุโมทนาการบำเพ็ญสังฆทาน แห่งการทอดกฐิน และอัครทานแห่งธรรมทาน ในกฐินกาลครั้งนี้ ขอกุศลจริยาที่ได้บำเพ็ญ จงเป็นปัจจัยอวยชัยให้ คุณจำรูญ ม.ล.จากรัฐพัฒนา ชินธรรมมิตร พร้อมทั้งครอบครัว ญาติมิตร และผู้ร่วมบุญในการทอดกฐินทุกท่าน เจริญด้วยจตุรพิธพร พร้อมด้วยวปราโมทย์ ในบุญ และปีติในธรรม ประสบสิริสุขเกษมศานต์ ยืนนานนิตย์นิรันดร์

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

๒ ตุลาคม ๒๕๕๔

บันทึกความเป็นมา

แก้ปัญหาข้างหน้า เสียแต่วันนี้ มิใช่เป็นหนังสือที่ตั้งใจจะเขียนขึ้น แต่เป็นสารที่ค่อยก่อก่อยรวมตัวขึ้นมาตามความเป็นไปของเหตุการณ์

เรื่องมีว่า นานไม่น้อยแล้ว ผู้เรียบเรียงได้เขียนอธิบายเชิงวิเคราะห์คำบาลีว่า “สาธกมิตฺ” ขึ้นไว้ สำหรับประกอบในหนังสือใหญ่เล่มหนึ่ง ต่อมา มีท่านที่ทราบเรื่องและสนใจ ขอนำไปเผยแพร่ ผู้เรียบเรียงเห็นว่า บทวิเคราะห์ที่เขียนไว้นั้น เป็นเรื่องทางหลักวิชา มีเนื้อความจำเพาะและรวบรัด เมื่อจะเผยแพร่ทั่วไป ถ้ามีความเกริ่นนำที่ทำได้ง่าย และให้เกิดความรู้อย่างเข้าใจเกี่ยวกับพระไตรปิฎก ที่จะชวนกันศึกษาให้ชัดยิ่งขึ้น ก็จะต้องทำเป็นข้อเขียนสั้น ๆ ให้ชื่อว่า “พระไตรปิฎกอยู่นี่: อยู่ที่ ไม่ประมาทในการศึกษา” เคยพิมพ์เป็นหนังสือเมื่อปลายเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๔

ย้อนหลังไป เรื่องราวที่มีคำบอว่า “สาธิตมิท” นี้ ถูกนำมาตั้งเป็นกระทู้และมีการวิพากษ์วิจารณ์ถกเถียงกันอย่างจริงจังบนเว็บไซต์มานานแล้ว เมื่อข้อเขียนเรื่อง “พระไตรปิฎกอยู่นี่: อยู่ที่ไม่ว่าประมาทในการศึกษา” ปรากฏออกไป จากนั้นไม่นาน ก็มีบทความทางอินเทอร์เน็ต กล่าวหาอย่างรุนแรงต่อพระพรหมคุณาภรณ์

เมื่อท่านที่นำเรื่องไปเผยแพร่ นำบทความกล่าวหาอย่างรุนแรงนั้นมาให้ดู ผู้เรียบเรียงอ่านแล้วก็เห็นใจทุก ๆ คน และอยากจะทำให้ทุกท่านสบายใจโดยเข้าใจกันถูกต้อง และชวนกันเดินไปในทางที่ต้งามสร้างสรรค์ปัญญาเสริมบุญกุศล จึงเรียงความเป็นข้อเขียนขึ้นที่ ๒ ขึ้น ให้ชื่อว่า “ศึกษา และแก้กฏด้วยกันในการศึกษา”

ต่อมา ท่านที่เผยแพร่แล้วว่า ผู้อ่านหลายท่านเห็นว่าข้อเขียนนี้เป็นเรื่องที่มีประโยชน์ ทั้งในแง่เนื้อหาสาระของข้อเขียน

เอง และในแง่การวางท่าทีของผู้เขียนต่อการถูกวิพากษ์โจมตี เป็นวิธีชี้แจงทำความเข้าใจอย่างกัลยาณมิตร เป็นแบบอย่างของการแสดงออกโดยธรรม ดังนั้น คุณจำริญญ และ ม.ล.จารุวัฒนา ชินธรรมมิตร จึงขออนุญาตพิมพ์แจกเป็นธรรมทาน โดยนำข้อเขียนทั้ง ๒ ครั้ง มาพิมพ์รวมไว้ด้วยกัน ดังได้ตั้งชื่อรวมมาให้เรียกง่าย ตามที่ปรากฏเป็นชื่อหนังสือเล่มนี้

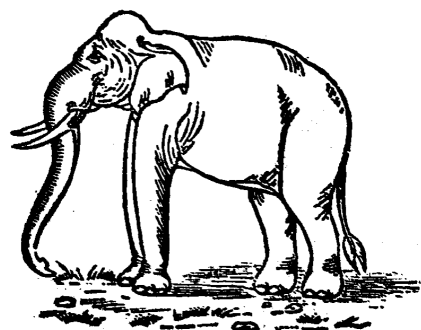
อนึ่ง ในวาระนี้ ทางวัดญาณเวศกวันเห็นว่าเป็นโอกาสเหมาะที่ทางวัดเองจะมีหนังสือธรรมทานไว้แจกเพิ่มขึ้น จึงได้สมทบพิมพ์หนังสือนี้ไว้อีกส่วนหนึ่งด้วย

ผู้เรียบเรียง

๒ ตุลาคม ๒๕๕๔

สารบัญ

พระไตรปิฎกอยู่นี่: อยู่ที่ชวนกันไม่ประมาทในการศึกษา	๑
บางอย่างที่ควรรู้ เกี่ยวกับพระไตรปิฎกในเมืองไทย.....	๔
คู่มือเรื่องลิกขาบท “๑๕๐ ถ้วน”	๑๔
คึกษา และเกอถูลกันในการคึกษา	๒๑
ขยายความเข้าใจ.....	๒๒
พระไตรปิฎกแปลภาษาไทย.....	๒๓
ผู้ทำ และผู้ใช้ ช่วยกันแบกตำราไปหาความสมบูรณ์.....	๒๖
เข้าใจกัน ก็ถึงความสบายใจ.....	๓๒
พุทธบริษัทเจริญงอกงาม ในบรรยากาศแห่งการคึกษา.....	๓๖

พระไตรปิฎกอยู่นี่: อยู่ที่ชวนกันไม่ประมาทในการศึกษา

ถาม:

เรื่องที่มีท่านผู้ติดตามพระไตรปิฎกแปลภาษาไทยบอกว่า
คัมภีร์ของพระ ที่เรียกว่าลิกขาบทในพระปาติโมกข์ มี ๑๕๐ ข้อ
ถ้วนๆ ไม่ใช่ ๒๒๗ และท่านอาจารย์ว่า ตรงนั้นแปลผิด ที่ถูกต้อง
เกิน ๑๕๐ นั้น มีผู้พบว่าในหนังสือ พุทธธรรม ของท่านอาจารย์ ก็
บอกว่า “๑๕๐ ถ้วน” นี่ท่านอาจารย์ก็ขัดตัวเองสิ แล้วจะเอาอย่างไร

?

ตอบ:

ก็เอาสิ่งที่ถูกต้องสิ เราไม่ต้องมาเถียงหรือพูดกันไปว่า คนนั้นว่าอย่างนั้น คนนี้ว่าอย่างนี้ เมื่อมีเรื่องราวเหตุการณ์ขึ้นมา ก็เท่ากับบอกหรือเตือนให้เราศึกษาดูให้ชัด ว่าของถูกของจริง เป็นอย่างไรกันแน่ เพราะหลักมีอยู่ ของถูกของจริงก็มิให้เรา ศึกษาได้ อะไรผิด อะไรผลอ อะไรพลาดไป ก็แก้ไขเสีย

เรื่องที่เกิดขึ้นนี้ ถ้าใช้ภาษาของญาตีโยม ก็บอกว่าเป็น โศคดี โศคดีมาก ๆ ด้วย ถ้าพูดจำเพาะ หนังสือ พุทธธรรม ก็ โศคดี คือ ทำให้ได้เฉลียวใจขึ้นมา แล้วก็ได้ตรวจสอบ แล้วก็จะได้ไม่ปล่อยทิ้งให้สิ่งที่ผิดพลาดติดค้างอยู่

แล้วมองกว้างออกไป ถ้าช่วยกันทำเรื่องนี้โดยแยบคาย ก็จะช่วยให้ทั้งพระทั้งโยม หรือพุทธบริษัทนั้นแหละ ต้นตัวกันขึ้นมา สนใจศึกษา อย่างน้อยก็ให้รู้จักพระไตรปิฎก เช่น ที่ว่าพระไตรปิฎก ๆ นั้น มีฉบับบาลี ฉบับแปล ที่แปลก็มีหลายภาษา และที่แปลภาษาไทยก็มีหลายฉบับ หรือหลายชุด จะอ้างอิง หรือมีหลักในการศึกษากันอย่างไร

พอศึกษา ได้รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ชัดขึ้นมา ก็ยังดี ยิ่งเจริญ

งอกงามก้าวหน้า เอาความว่า มีเรื่องราว ก็ยิ่งให้ต้นตัวศึกษา ไม่ใช่มีเรื่องราว ก็เลยมัวเถียงกันไปเถียงกันมา ก็ไม่ได้แก้ปัญหา ลักที่

อย่างง่าย ๆ ที่ว่าในหนังสือ พุทธธรรม ก็บอกว่า (ที่จริง ไม่ได้บอกเอง แต่คัดเอามาจากพระไตรปิฎกฉบับแปลภาษาไทย “ลิกขาบท ๑๕๐ ถ้วน” ถ้าที่บอกไว้นั้นผิด ก็คือผิด และถ้าในพระไตรปิฎกแปลภาษาไทย บอกว่า “ลิกขาบท ๑๕๐ ถ้วน” ถ้าแปลไว้ผิด ก็คือผิด แล้วจะทำอย่างไร? ก็ตรวจสอบให้แน่ให้ชัด แล้วก็แก้ไขให้ถูกต้อง นี่แหละคือโชคดี มิฉะนั้นก็จะหลงลอคตกันอยู่ แล้วก็เลยผิดอยู่อย่างนั้น เป็นทางเสียหายได้ต่อไป

ข้อสำคัญ ซึ่งเป็นข้อดีที่สบายใจนั้น อยู่ที่ว่า เป็นเรื่องที่มีหลักฐาน มีที่ไปที่มาให้ตรวจสอบได้ และชัดเจนด้วย พอมีเรื่องขึ้นมา ก็ไปที่หลักที่ฐานที่ไปที่มา นั้น เจอของจริงแล้ว ก็จบการเถียงกันก็เลยไม่มี มีแต่ศึกษากันอย่างขึ้นไป

เพราะฉะนั้น ที่พูดนี้ พูดแล้วก็ทำให้ทุกท่านสบายใจแล้วถ้ายิ่งดี ก็หวังว่า จะมีความใฝ่ศึกษากันอย่างขึ้นไป แล้วไม่ว่าจะเกิดมีเรื่องราวอะไร พุทธบริษัทก็มีแต่เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไปทุกที่

(เล่าแทรก)

บางอย่างที่ควรรู้ เกี่ยวกับพระไตรปิฎกในเมืองไทย

ก่อนจะไปถึงเรื่อง “ลิกขาบท ๑๕๐ ถ้วน” ขอเล่าเรื่องพระไตรปิฎกแทรกเล็กน้อยว่า เวลาเราพูดถึงพระไตรปิฎก ตามปกติ หมายถึงพระไตรปิฎกบาลี เป็นหลักตั้งไว้ก่อน ในเมืองไทยฉบับที่ใช้อ้างอิงกันมายาวนาน ก็คือ ฉบับสยามรัฐ (ฉบับมหาจุฬาฯ และฉบับอื่นที่พิมพ์ทีหลัง ยังไม่แพร่หลาย)

พระไตรปิฎก ฉบับสยามรัฐ เป็นภาษาบาลี พิมพ์ด้วยอักษรไทย ไม่ใช่ภาษาไทย คือเป็นภาษาบาลี แต่อ่านผ่านอักษรไทย จึงไม่มีพระไตรปิฎกสยามรัฐ ฉบับภาษาไทย

(พระไตรปิฎกบาลี ฉบับสยามรัฐ มีประวัติเริ่มเมื่อ ร.๕ ทรงพิมพ์พระไตรปิฎกบาลี ด้วยอักษรไทย เป็นเล่มหนังสือขึ้นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๑ แต่ยังขาด ๖ เล่มท้าย คือปฐมฐานจึงมีเพียง ๓๙ เล่ม ต่อมา ร.๗ จึงทรงพิมพ์ให้สมบูรณ์ เป็นฉบับสยามรัฐ ชุดละ ๔๕ เล่ม)

พระไตรปิฎกแปลภาษาไทย ทำกันมานาน แต่เป็นเฉพาะ

ส่วนเฉพาะตอน เพิ่งจะมีครบชุดเป็นครั้งแรก คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย อนุสรณ์งานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ (ปรารภ พ.ศ. ๒๕๐๐) ซึ่งต่อมา กรมการศาสนาเป็นเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาจนปัจจุบัน ถือว่าเป็นฉบับหลวง (เมื่อเขียนหนังสือ พุทธธรรม พระไตรปิฎกแปลภาษาไทย มีชุดเดียวกัน)

หลังจากนั้นอีกนาน จึงมีพระไตรปิฎกแปลภาษาไทย ฉบับหรือชุดอื่นๆ ออกมา

เวลาอ้างพระไตรปิฎก ฟังอ้าง เล่ม/ข้อ/หน้า ของฉบับภาษาบาลีที่เป็นหลัก ถึงแม้คำแปลที่ยกมาอ้าง จะถือความสะดวกนำมาจากพระไตรปิฎกฉบับแปลภาษาไทย ก็ควรอ้างหลักฐานจากฉบับเดิมคือภาษาบาลี ถ้าจะอ้างฉบับแปลภาษาไทย ก็ควรบอกให้เต็มว่าเป็นฉบับแปล ชื่อว่าอย่างนั้น ๆ

การที่ให้อ้างพระไตรปิฎกบาลี ก็ด้วยเหตุผลอย่างน้อย ๒ ประการ คือ เพื่อให้ตรวจสอบได้ และเพื่อเป็นทางของการศึกษาต่อออกไป หรือยิ่งขึ้นไป เพราะว่ พระไตรปิฎกฉบับแปลภาษาไทยนั้น ถือว่าเป็นเครื่องมือ หรือเป็นเครื่องประกอบที่ช่วยในการศึกษา ไม่ใช่หลักฐานที่ถือเป็นยุติ

แก้ปัญหาข้างหน้าเสียแต่วันนี้

ขอยกตัวอย่างง่ายๆ ก่อน ถ้าอ่านพระไตรปิฎกแปลภาษาไทย พบคำว่า “ยินดี” แล้วลองตรวจสอบกับพระไตรปิฎกบาลีของเดิม ว่าท่านผู้แปลเป็นภาษาไทย แปลคำนั้นมาจากคำบาลีคำใด ก็จะพบว่า “ยินดี” คำเดียวกันนี้ ท่านแปลจากคำบาลีโน้นบ้าง นี่บ้าง (ขอให้ลองไปสำรวจดู) เช่น แปลจาก “รต” บ้าง “อภิต/อภิม” บ้าง “ตฺถุจฺจ” “อนุนย” “สาทียติ” “อิตตมน” “สรวัตต” “อภินันท” “สาต” “อาราม” บ้าง

ในพระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มเดียวกัน บางที่มี “ยินดี” ซึ่งตรงนี้แปลจากคำบาลีนี้ ตรงนั้นแปลจากคำบาลีโน้น รวมแล้ว จากบาลี ๕-๖ คำ แต่ไทย ก็ “ยินดี” อย่างเดียว

ในทางกลับกัน ถ้าไปตั้งต้นจากคำบาลีมา ดูว่า ในพระไตรปิฎกบาลี คำนี้ๆ พระไตรปิฎกแปลภาษาไทยเอาไปแปลว่าอย่างไร ยกตัวอย่าง “อภิต/อภิม” ที่ข้างบนแปลว่า ยินดีนั้น ถ้าดูในฉบับแปลต่างๆ ที่ต่างเล่ม ก็แปลต่างกันไป เป็น ยินดีบ้าง ดีใจบ้าง พอใจบ้าง เพลิดเพลินบ้าง ชื่นชมบ้าง เป็นต้น ซึ่งถ้าต่างกันแค่นี้ ก็รับได้

ที่เป็นอย่างนี้ ในแง่หนึ่งต้องเห็นใจท่านผู้แปล และเป็น

ธรรมดาอยู่ด้วย ที่จะหาคำในอีกภาษาหนึ่งมาจับให้ตรงกับในอีกภาษาหนึ่งนั้น บางครั้งแสนยาก แต่ในการศึกษา ก็ต้องเข้าใจด้วยว่า คำบาลีหลายคำ เช่น ในบรรดาคำที่แปลว่ายินดีนั้น มีความหมายสำคัญ มีนัยพิเศษ คำไหน ใช้ในกรณีอย่างไร เป็นต้น ต่างกันไป เหมือนในภาษาไทย แค่ “เดิน” กับ “ยุรยาตร” ก็ใช้ไม่เหมือนกัน

แต่มีกรณีที่ยิ่งกว่านี้ คือ บางที่เป็นข้อความบาลียาว ๆ ทั้งที่เป็นพุทธพจน์เดียวกันแท้ ๆ คำบาลีตรงกันทุกตัวอักษร แต่อยู่ในพระไตรปิฎกต่างเล่มกัน ซึ่งมีบ่อย (เช่น อัมมจักกัปปวัตตนสูตร มีทั้งในพระไตรปิฎก เล่ม ๔, วินัยปิฎก และในเล่ม ๑๙, พระสุตตันตปิฎก; ยิงพระสุตตรสั้น ๆ หรือคาถาลำคัญ ๆ บางที่อันเดียวกัน มีในหลายเล่ม) แต่ในพระไตรปิฎกแปลภาษาไทย แปลต่างกัน บางที่ต่างกันมาก ถ้าไม่ตรวจสอบกับเล่มบาลี ก็จะเข้าใจผิดไปว่าเป็นต่างเรื่องกัน

ยิ่งถ้าเป็นคนที่ไม่รู้ภาษาบาลี ตรวจสอบไม่ได้ก็เลยจับไปเป็นคนละเรื่องละราว แล้วถ้าเอาไปขยายต่อ ก็ยิ่งจะพากันสับสนนี่ ก็ต้องเข้าใจด้วยว่า ผู้แปลนั้น มีมากท่านด้วยกัน มี

แก้ปัญหาข้างหน้าเสียแต่วันนี้

พินภูมิ และลักษณะการทำงานเป็นต้น ต่าง ๆ กันไป พระไตรปิฎกแปลภาษาไทยบางชุด มอบท่านหัวหน้าแต่ละปิฎกไปจัดหาผู้ที่เหมาะสมตั้งเป็นคณะกรรมการ รับมอบแแจกงานไป บางชุดอาจมีผู้แปลนับจำนวนรูปแค่หลักสิบ

บางชุดใช้วิธีชำระของเก่าที่มีอยู่แล้ว ตั้งพระมาทำงานประมาณ ๑๓๕ รูป บางชุดมีผู้เชี่ยวชาญรับเป็นหลัก มีผู้ช่วยไม่มาก แต่ต้องใช้เวลายาวนาน งานออกมาก็ต่าง ๆ กัน แต่โดยทั่วไป ชุดใหม่ก็อาศัยชุดก่อน

เรื่องไม่ใช่แค่นี้ ข้อน่ารู้ยังอีกมาก เพื่อให้ไม่ยืดยาวนัก ขอคัดความตอนหนึ่ง จากที่พูดและเขียนไว้ในหนังสือ *คนไทยใช้กบเข่า* มาให้ดู (พ.ศ. ๒๕๕๒, หน้า ๑๒๕-๑๒๘; ขอสงวนเนื้อที่ โดยพิมพ์ต่อไปเลย)

“การแปลหนังสือหรือคัมภีร์นี้เป็นเรื่องที่น่ายกย่องความมีฉันทะและวิริยะอุตสาหะของผู้แปล และในเวลาเดียวกัน ก็ต้องเห็นใจ บางทีแม้แต่ไม่ได้ผิดพลาด แต่ก็อาจจะมีส่วนเคลือบแคลงไม่แน่ใจ เพราะในต่างภาษาจะมีบางถ้อยคำสำนวนซึ่งหาคำแปลที่ตรงกันแท้ไม่ได้เลย จึงจำเป็นต้องรักษาต้นฉบับ (บาลี) ของเดิม

ไว้ให้ดูของจริงได้ด้วย

“ไม่ต้องดูไกล พระไตรปิฎกบาลีนี้ ในเมืองไทยก็มีฉบับแปลเป็นพระไตรปิฎกภาษาไทยขึ้นมาแล้วถึงปัจจุบัน ๓ ชุด (อีก ๑ ชุดแก้ไขกันอยู่) เห็นได้ว่า ฉบับที่ทำทีหลัง ก็ปรับปรุงให้ถูกต้องดีขึ้นกว่าฉบับก่อน แต่ถึงกระนั้นก็ยังจะต้องปรับปรุงกันต่อไปอีกนาน เพราะเป็นงานใหญ่มาก เนื้อความกว่า ๒๒,๐๐๐ หน้า ผู้แปลต่างฝีมือ ต้องมาช่วยกันมากมาย แม้จะมีการจัดวางระบบงานที่ดีขึ้น ๆ แต่ความลึกลับก็ยังไม้อาจแก้ไขได้หมด จะต้องเพียรพยายามกันต่อไป

“ขอยกตัวอย่าง เช่น มีศัพท์ทางวินัยคำหนึ่งว่า “อาสนุติ” ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกบาลีหลายเล่ม เช่น เล่ม ๓, เล่ม ๕, เล่ม ๗, เล่ม ๒๐ เป็นคำเดียวกัน ตรงกัน

“แต่ “อาสนุติ” นี้แหละ ในพระไตรปิฎกแปลภาษาไทย ชุดแรก ชุดเดียวกัน ก็แปลไปต่าง ๆ ในสองเล่ม (เล่ม ๕, ๒๐) แปลว่า “เตียงมีเท้าเกินประมาณ” อีกเล่มหนึ่ง (เล่ม ๓) แปลว่า “ตั้ง” และอีกเล่มหนึ่ง (เล่ม ๗) แปลว่า “เก้าอี้นอน”*

*อรรถกถาอธิบาย หรือให้คำแปลไว้ว่า “อาสนุติติ ปมาณาดิกกนุตาสนํ ฯ” แปลว่า อาสนะเกินประมาณ

แก้ปัญหาข้างหน้าเสียแต่วันนี้

“ดูต่อไป พระไตรปิฎกแปลภาษาไทย ชุดที่ ๒ ปรากฏว่า แปลเหมือนกับในชุดแรก ตรงกันเกือบทุกแห่ง (ถ้าถูก ก็ถูกด้วยกัน ถ้าผิด ก็ผิดเหมือนกัน) มีที่แปลต่างออกไปแห่งเดียว ซึ่งยิ่งทำให้กลายเป็นว่า คำศัพท์เดียวกัน แต่แปล ๔ แห่งก็ต่างกันไป ๔ อย่าง (คือ แปลแห่งหนึ่งว่า *เตียงมีเท้าเกินประมาณ*, แห่งหนึ่งว่า *ม้าหรือเกาอี้สำหรับนั่ง*, แห่งหนึ่งว่า *ตั้ง*, และอีกแห่งหนึ่งว่า *เกาอี้นอน*)

“แล้วก็ต่อไป ในพระไตรปิฎกแปลภาษาไทย ชุดที่ ๓ ปรากฏว่า ก็คล้ายกับในชุดแรก แต่มีความสับสน่าเสมอมากขึ้น (๕ แห่ง นำมาเรียงตามลำดับ คือ *เตียงมีเท้าสูงเกินขนาด*, *เตียงมีเท้าเกินประมาณ*, *ตั้งยาว*, *เตียงมีเท้าสูงเกินขนาด*)

“นี่เพียงแค่เรื่องวัตถุสิ่งของ ซึ่งมองเห็นง่าย ก็ยังพบปัญหาในการแปลได้แบบนี้ ถ้าเป็นเรื่องนามธรรมที่ลึกซึ้ง จะน่าระวังเพียงใด ฉะนั้น แค่นี้ยกมาให้ดูเท่านั้น ก็คงเห็นได้ชัดว่าทำไมจึงต้องพยายามรักษาพระไตรปิฎกบาลีที่เป็นข้อมูลของเดิมไว้ ให้ถูกต้องแม่นยำ และครบถ้วนที่สุด ส่วนพระไตรปิฎกฉบับแปลภาษาไทยนั้น เราอาศัยเป็นที่ปรึกษา หรือเป็นเครื่อง

ประกอบในการศึกษาพระไตรปิฎก (บาลี) เรื่องนี้ ผู้ที่ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทยควรทราบตระหนักไว้

“พึงทราบด้วยว่า ในการแปลพระไตรปิฎกจากภาษาบาลีนั้น มีถ้อยคำและข้อความมากแห่งที่ผู้แปลไม่รู้ไม่เข้าใจ หรือไม่แน่ใจ หรือแม้แต่เพียงอยากให้อ่านเข้าถึงง่ายขึ้น ท่านผู้แปลก็จะดูคำอธิบายในอรรถกถา แล้วท่านก็แปลไปตามคำอธิบายของอรรถกถานั้น (คำแปลศัพท์ หรืออธิบายข้อความในพระไตรปิฎกนั้นแหละ คือ อรรถกถา เป็นทำนองอรรถานุกรม คล้ายกับพจนานุกรม ส่วนเรื่องราวต่างๆ ที่เล่าไว้ในอรรถกถานั้น เป็นเครื่องประกอบ ไม่ใช่เป็นตัวอรรถกถา)

“เพราะฉะนั้น เมื่อผู้ศึกษาอ่านพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย พึงตระหนักในใจว่า อาจจะกำลังอ่านคำแปลของอรรถกถา หรืออ่านพระไตรปิฎกผ่านอรรถกถา ไม่ใช่อ่านพระไตรปิฎกโดยตรง

“ยกตัวอย่างเช่น ถ้าอ่านคาถาของพระภัททเถระ ในพระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม ๒๖ เราจะพบข้อความที่ท่านแปลมาว่า

“พระศาสดาผู้ทรงชนะมาร ครั้นทรงสั่งให้บวชให้เราแล้ว
ก็ได้เสด็จเข้าพระคันธกุฎี เมื่อพระอาทิตย์ยังไม่ทันอัสดงคต

พอเริ่มวิปัสสนานั้น จิตของเราก็ได้หลุดพ้นแล้ว

“ในคำแปลนี้ “พระคันธกุฎี” เป็นคำอธิบายของอรรถกถาของเดิมในพระไตรปิฎก คือ “วิหาร” การที่ท่านอธิบายและแปลตามอรรถกถาไปอย่างนี้ เพราะในสมัยหลังๆ ต่อมา คนเรียกที่ประทับของพระพุทธเจ้าว่าพระคันธกุฎี ส่วนข้อความว่า “พอเริ่มวิปัสสนา” ก็ไม่มีในตัวพระไตรปิฎก แต่ท่านเพิ่มเข้ามาตามคำอธิบายของอรรถกถา ที่จะให้เห็นขั้นตอนของความเป็นมาชัดยิ่งขึ้น

“คาถาที่เป็นข้อมูลเดิมในพระไตรปิฎก คือ

“ปพพาเซตวาน มํ สตถา วิหารํ ปาวีสี สีโน

อนอคคตสฺมี สุริยสฺมี ตโต จิตตํ วิมุจฺจि เม ฯ

“ถ้าแปลเฉพาะตามคำที่มีในพระไตรปิฎก ก็จะได้ความไทยว่า

“พระศาสดาชินเจ้า ครั้นทรงสั่งให้บวชให้เราแล้ว ก็ได้เสด็จเข้าที่ประทับ เมื่อพระอาทิตย์ยังไม่ทันอัสดง ที่นั่น จิตของเรา ก็ได้หลุดพ้นแล้ว

“ที่ท่านผู้แปลได้ปรับความไปตามอรรถกถาอย่างนี้ ไม่ถือ

ว่าเป็นความผิดพลาดเสียหาย แต่ท่านมุ่งจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายหรือชัดมากขึ้น บางทีอาจจะถือเป็นประเพณีไปแล้วที่จะแปลตามคำอธิบายของอรรถกถา

“แต่ผู้ที่ศึกษาค้นคว้าลึกละเอียด จำเป็นต้องแยกแยะได้ มิฉะนั้นก็อาจจับไปสรุปผิดพลาด เช่น บอกว่า “คันธกฐิ” เป็นคำที่มีในพระไตรปิฎกอย่างนั้นอย่างนี้ (ในพระไตรปิฎกบาลี มี “คันธกฐิ” เฉพาะในคัมภีร์อุปทานส่วนท้ายของพระสุตตันตปิฎก [ไม่มีในตัวพระสูตร])

“ยิ่งกว่านั้น บ่อยครั้ง การแปลพูดได้ว่า จำเป็นต้องอาศัยอรรถกถา เพราะแปลไม่ง่ายเหมือนในคาถาข้างบนนี้ จะเห็นว่าในกรณีนี้ คาถาที่จะแปลมีถ้อยคำไม่ยาก ไม่ซับซ้อน และเห็นรูปร่างครบที่จะแปลออกมาได้ แต่ที่อื่นหลายแห่ง ทั้งถ้อยคำก็ยาก ไม่เคยพบ รูปประโยคก็ซับซ้อน ไม่เห็นลำดับ และซ่อนคำซ่อนความ เป็นสำนวนของยุคสมัย (ขอให้นึกถึงคนไทยสมัยใหม่ อ่านวรรณคดีไทยอย่างลิลิตตะเลงพ่าย) ท่านผู้แปลก็หมดทางไปนอกจากปรึกษาตำรับตำราเท่าที่จะหาได้ ซึ่งก็คือมักต้องดูอรรถกถาเป็นอันดับแรก”

ดูเรื่องลิกขาบท “๑๕๐ ถ้วน”

ในการเขียนหนังสือ พุทธธรรม นั้น ตามปกติ เวลาอ้างความจากพระไตรปิฎก เพื่อความสะดวก ก็คัดคำแปลจาก **พระไตรปิฎกภาษาไทย อนุสรณ์งานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ** ซึ่งเป็นฉบับแปลที่มีในสมัยนั้น เมื่อดูว่าราบรื่น ก็ผ่านไป แต่ถ้าเป็นความสำคัญเกี่ยวกับสาระที่กำลังอธิบาย ถ้าคำแปลไม่ชัด หรือมีเหตุน่าสงสัย ก็ตรวจสอบกับพระไตรปิฎกบาลี

ข้อความจากพระไตรปิฎก ตอนที่ภิกษุวัชชชีบุตรกราบทูล พระพุทธเจ้า ทูลว่า “ลิกขาบท ๑๕๐ ถ้วนนี้” ใน พุทธธรรม ที่พิมพ์ครั้งก่อนๆ ก็คัดจาก **พระไตรปิฎกภาษาไทย อนุสรณ์งานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ** ที่กรมการศาสนาฯ รักรักษาไว้ และถือว่าเป็นฉบับหลวงนั้น เมื่อตอนที่คิดมาครั้งนั้น ไม่ได้สังเกตและไม่ได้เฉลียวใจ จึงมิได้ตรวจสอบกับพระบาลีเดิม

ที่นี้ เมื่อมีเหตุการณ์อย่างที่ได้รับคำถามนี้ จะทำอย่างไร ก็ต้องเอะใจ และตรวจสอบข้อความที่เป็นคำแปลนี้ กับพระไตรปิฎกบาลี

เมื่อตรวจสอบคำแปลนี้ ก็จะพบว่า คำบาลีเป็น “**สาธิก-
มิตฺ** ภาณเต ทิยขุณฺณลิกฺขาปทสฺสํ” เมื่อพบแล้ว ก็พิจารณาไปตาม
ลำดับว่า ทำไมจึงว่า ที่แปลเป็น “**ลิกขาบท ๑๕๐ ถ้วนนี้**” นั้น
ผิด ผิดอย่างไร ก็แปลกันดู ซึ่งก็ไม่ยาก ว่า

ภาณเต = ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

ทิยขุณฺณลิกฺขาปทสฺสํ = ลิกขาบท ๑๕๐

สาธิกมิตฺ = “**ถ้วนนี้**”

จับได้แล้วว่า “**ถ้วนนี้**” แปลจาก **สาธิกมิตฺ** จะแปลผิด
หรือแปลถูก ก็อยู่ตรงนี้แหละ คือที่ “**สาธิกมิตฺ**” ถ้าแปลว่า “**ถ้วน
นี้**” ผิด ต้องบอกได้ว่าผิดอย่างไร และที่ถูกต้อง แปลว่าอย่างไร

“**สาธิกมิตฺ**” นี้ หลักภาษาบาลีบอกชัดอยู่แล้วว่า แยก
เป็น **สาธิกํ + อิทํ**

“**อิทํ**” แปลว่า “**นี้**” ชัดอยู่แล้ว ตัดไปได้

เหลืออยู่คำเดียวที่เป็นปัญหา คือ **สาธิกํ** นี้แปลว่า “**ถ้วน**”
ผิดแน่หรือ และที่ถูกต้องแปลว่าอย่างไร พิสูจน์ได้อย่างไร

ก่อนจะพิสูจน์ พักเสียชนิดหนึ่ง ลองสำรวจดูว่า พระไตรปิฎก
แปลภาษาไทยต่างฉบับ แปลคำนี้ ในข้อความนี้ ว่าอย่างไร

แก้ปัญหาล้างหน้าเสียแต่วันนี้

ปรากฏว่า พระไตรปิฎกแปลภาษาไทย แปลคำนี้ ข้อความนี้ ตรงนี้ ต่าง ๆ กันไป แม้แต่ในฉบับเดียวกัน ก็ยังแปลต่างกันไปไกล

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับอนุสรณ์งานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ แปลว่า ๑๕๐ “**ถ้วน**” นี้ ดังที่กล่าวแล้ว

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ก็แปลตรงนี้เหมือนกับ ฉบับอนุสรณ์งานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ ว่า ลิกขาบท ๑๕๐ “**ถ้วน**” นี้ แต่ทำเชิงอรรถโดยอ้างคำอธิบายของอรรถกถาว่า “สมัยที่พระวัชชีบุตรกราบทูลพระผู้มีพระภาค นั้น ลิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้มีเพียง ๑๕๐ ข้อ”

พระไตรปิฎกแปลภาษาไทย อีกฉบับหนึ่ง (พระไตรปิฎกและอรรถกถา แปล ของ มมร.) แปลตรงนี้ว่า ลิกขาบท “**ที่สำคัญ**” ๑๕๐ นี้ และพอดีว่าพระบาลีเดียวกันตรงนี้ มีการนำไปอ้างอิงแห่งหนึ่ง คือเป็นข้อความเดียวกัน ตรงกันทุกตัวอักษร (อ้างใน อรรถกถาแห่งมหาหัตถิปโตปมสูตร) แต่ตรงนั้นคงเป็นผู้แปลต่างท่านกัน แปลว่า ๑๕๐ ลิกขาบท “**ที่สำเร็จประโยชน์**” นี้

จะเห็นว่า คำบาลีคำเดียวกันว่า “สาธิก” ทั้งที่อยู่ในข้อความเดียวกัน ที่เดียวกัน ท่านผู้แปลได้แปลกันไปต่าง ๆ ไม่เพียงต่างสำนวนเท่านั้น แต่ต่างความหมาย ต่างเนื้อความกันไปเลย

ในเรื่องนี้ ก็พึงเห็นใจว่า คำความมากมาย ถ้าไม่สะดุด ไม่เฉลี่ยวจ บางทีก็ว่าไปตามกัน หรือไม่ทันได้ตรวจสอบ ก็แปลผ่าน ๆ ไป แต่เมื่อมีหรือถึงโอกาส ก็ควรทำให้ชัดเจน

เมื่อสำรวจเสร็จแล้ว ก็ตรวจสอบ ตอนนี้ ต้องอาศัยความรู้ภาษาบาลี ผู้รู้บาลีก็บอกต่อไปว่า “สาธิก” นี้ แยกศัพท์เป็น “ส+อธิก” จึงแปลว่า พร้อมด้วยส่วนที่เกิน หรือมีเศษ โดยทั่วไปสังเกตได้ง่ายว่า จะมีคำจำพวกสังขยา คือจำนวนเลขตามมา

ในพระไตรปิฎก ที่อื่นก็มี เช่น ในพุทธพจน์ว่า “สาธิกนวุติ อานนท ฌาติเก อูปลาสก กาลกตา...” (ดูกรอานนท อูปลาสกทั้งหลายในหมู่บ้านญาติกะ **เกินกว่า** ๘๐ คน ถึงแก่กรรมแล้ว, ส.ม.๑๘/๑๔๗๘/๔๕๐; อรรถกถาคงประสงค์ให้ชัดยิ่งขึ้น ยังอธิบายคำนี้ด้วยว่า “สาธิกนวุตติ **อติเรก**นวุติ”, ส.อ.๓/๓๖๓) ที่นี้พระไตรปิฎกแปลภาษาไทย ทั้ง ๓ ฉบับ แปลได้ความตรงกัน

ขอยกตัวอย่างจากพระไตรปิฎกมาคู่อีกแห่งหนึ่ง เป็นความในคาถาว่า “,, **สาธิก**วิสติ โยชนานิ อภา รตติมิปิ จ ยถา ทิวโรติ” (มีรัศมีแผ่ไปเกินกว่า ๒๐ โยชน์ และทำแม็กกลางคืน ให้เป็นคุจกลางวัน, ขุ.วิ.๒๖/๕๓/๘๕) ที่นี้ พระไตรปิฎกแปลภาษาไทย ทั้ง ๓ ฉบับ ก็แปลได้ความตรงกัน

ส่วนในอรรถกถา ย่อมมีมากเป็นธรรมดา เช่น “**สาธิกานิ** ตีนี อฏฺฐิสตานี” (กระดุกเกินกว่า ๓๐๐ ท่อน, ขุทุทก.อ.๓๗; ๖๗) หรืออย่างในคำว่า “**สาธิกานิ** ปณฺณาสวสฺสานี” (๕๐ ปี มีเศษ หรือเกินกว่า ๕๐ ปี, จริยา.อ.๒๘๐)

เป็นอันว่า ตามหลักภาษา หลักฐาน และตัวอย่างการใช้ “**สาธิก**” ล้วนแปลว่า “**เกิน**” ทั้งนั้น

ส่วนที่แปลว่า “**ที่สำเร็จประโยชน์**” นั้น คงเกิดจากความสับสนเล็กน้อย คือ ในกรณีที่จะแปลอย่างนั้น ที่จริง เป็น “**สาธิกา**” คือ เป็นรูปอดีตถิลิณฺ์ของ “**สาธก**” ซึ่งแปลว่า “**ให้สำเร็จ**”

ในความหมายอย่างนี้ จะไม่มากับสังขยา คือไม่มีจำนวนเลขตามหลัง แต่จะมีคำจำพวก “**อตฺถ**” (ประโยชน์) หรือ “**กิจฺจ**” (กิจ, หน้าที่) นำหน้า เช่น “**สทตฺถสฺส สาธิกาทิ**” (... ให้สำเร็จ

ประโยชน์ของตน, เถรี.อ.๖๒) และ “สา ... สัทธิหนปัจจุปฏัจจนา สกัจจปรกัจจสาธิกา เซฏฐลิสฺสมหาวฑฒกัเอาทโย วีย” (เจตนา นั้น ... มีการจัดแจงเป็นปัจจุปฏัจจนา คือ ยังกิจของตนและกิจของผู้อื่นให้ สำเร็จ ดุจหัวหนาคิษย์ และช่างไม้ใหญ่ เป็นต้น, วิสุทฺธิ.๓/๓๗)

เป็นอันสรุป คำแปลว่า “ที่สำเร็จประโยชน์” นั้น ไม่เข้าหลักและไม่เข้ากับความที่นี้ คือที่นี้ “สาธิก” มาจาก “ส+อธิก” ไม่ใช่ “สาธิกา” ที่เป็นรูปอดีตถึงคํของ “สาธก”

ส่วนคำแปลว่า “ที่สำคัญ” ก็คือมาช่วยยืนยันว่า ทั้ง ๓ คำแปล ว่า “ถ้วน” ว่า “ที่สำเร็จประโยชน์” และว่า “ที่สำคัญ” นั้น ควรแก้ไขไปพร้อมด้วยกัน

ข้อพึงพิจารณาอย่างหนึ่งที่เหลือไว้ ก็คือ อย่างที่บอกแล้วข้างต้น ข้อความนี้ ทั้งที่เป็นพุทธพจน์เดียวกัน คำบาลีตรงกัน ทุกตัวอักษร แต่ไปอ้างอยู่ในที่ต่างกัน พอเจอในพระไตรปิฎกแปลภาษาไทยมีข้อความแปลแปลกออกไปไม่เหมือนกัน (ก่อนข้างจะต่างกันไกล) ถ้าไม่ได้ตรวจสอบหลักฐานกับพระไตรปิฎกบาลี หรือ ไม่มีความรู้บาลีที่จะตรวจสอบ ก็อาจจะเข้าใจไปว่าเป็นพุทธพจน์ต่างหากต่างเรื่องกัน ความเข้าใจผิด หรือไขว้เขว ก็อาจจะเกิดขึ้น

แก้ปัญหาข้างหน้าเสียแต่วันนี้

เป็นอันยุติในเรื่องนี้ว่า เมื่อเกิดปัญหา ที่มีคำบาลีในพระไตรปิฎกตัวจริง เป็นหลักยืนยันไว้ให้ตรวจสอบได้ทันที คือ “สาธิกมิตฺ ฆนฺเต ทิยฺชฺฌลฺลิกฺขาปทสฺส” และเมื่อทั้งสำรวจและตรวจสอบแล้ว ก็เป็นอันว่า ฟังแปลพระบาลีประโยคนี้ว่า “ลิกขาบท ๑๕๐ ทั้งยังมีเกินขึ้นไปอีกนี้”

เมื่อแน่ชัดแล้ว ก็ขอจบไว้เท่านี้ กรณีเช่นนี้ ช่วยให้ระวังที่จะไม่ประมาทในหลายประการ อย่างน้อย ในการตระหนักเหตุผลที่ต้องรักษาพระไตรปิฎกบาลี และคัมภีร์บาลีต้นเดิมไว้ และการที่จะต้องคอยตรวจสอบคำความที่พูดเขียนแปลต่อกันมา กับคัมภีร์บาลีต้นเดิมเหล่านั้น

เมื่อเรามีหลักที่ดั่งามชัดเจนนี้อันแล้ว ก็ยอมรับความจริงกันโดยสบายใจ มีอะไรผิดพลาดไป ก็แก้ไขให้ถูกต้อง พุทธบริษัทจะได้ดำรงมั่นที่จะไม่ประมาทในการศึกษายิ่งขึ้นไป.

วันเสาร์ที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

ศึกษา และเกื้อกูลกันในการศึกษา

ข้อปรารภ:

พระได้นำข้อเขียนผ่านทางอินเทอร์เน็ตมาให้ดู เรียกเป็นประกาศรณรงค์ฯ มีสาระสำคัญ คือกล่าวตัวอย่างรุนแรง ต่อผู้เขียนเรื่อง “พระไตรปิฎกอยู่นี่: อยู่ที่ชวนกันไม่ประมาทในการศึกษา”

ผู้เขียนยังพูดได้เพียงเล็กน้อย ก็ได้บอกท่านที่นำมาว่า ควรเห็นใจท่านที่เขียนประกาศผ่านทางอินเทอร์เน็ตนั้น และเป็นเรื่องที่ค่อยๆ เข้าใจกันไป

ขยายความเข้าใจ:

ที่ได้พูดว่าควรเห็นใจ คือควรเห็นใจท่านที่เขียนกล่าวว่า รุนแรงนั้น เพราะเมื่อท่านเห็นว่าจะเป็นการกระทบกระเทือนต่อบุคคลที่ท่านเคารพมาก ท่านก็อาจจะไม่สบายใจ และในความเข้าใจของท่านนั้น ท่านก็มีลัทธิที่จะระแวงหรือตั้งข้อสงสัยต่อเจตนาของผู้เขียน แต่ต่อไปเมื่อท่านมองเห็นชัดเจนว่าเราไม่มีเจตนาร้ายหรือคิดในทางเสียหายอะไร ท่านก็จะสบายใจ

ที่จริง พระองค์ท่าน ซึ่งท่านที่เขียนผ่านทางอินเทอร์เน็ต เคารพนั้น เราก็เคารพเช่นเดียวกัน และยิ่งเมื่อท่านทางอินเทอร์เน็ตยกเรื่องขึ้นมา ก็ยิ่งย้ำความเคารพให้หนักแน่นยิ่งขึ้น เคารพอย่างไร คือผู้เขียนนี้ได้เคารพพระองค์ท่านตลอดมา จำแนกถึงความมีพระทัยกว้าง ทรงหนักในเหตุผล ไม่ต้องกล่าวถึงงานอื่นอันมากมายมหาศาล ซึ่งได้ทรงไว้ ที่เราทั้งหลายได้รับประโยชน์ และได้อาศัย

แท้จริงแล้ว แม้นในข้อเขียนเรื่อง “พระไตรปิฎกอยู่นี่: ...” นั้น ก็ไม่ได้มีการพาดพิงถึงพระองค์ท่านแต่ประการใด เวลานั้น กำลังพูดกันถึงเรื่องการอ้างพระไตรปิฎก ฉบับแปลภาษาไทย

ก็มุ่งไปที่จะบอกจะเตือนกันไว้เพื่อจะได้ไม่ลืมหลักว่า ให้ถือพระไตรปิฎกบาลีเป็นมาตรฐาน เป็นที่อ้างอิงชั้นยุติได้

พระไตรปิฎกแปลภาษาไทย

เป็นการดีที่ท่านทางอินเทอร์เน็ตเขียนประกาศนี้ขึ้นมา เพราะเป็นโอกาสให้ได้สร้างเสริมความรู้ความเข้าใจให้เพิ่มพูน และให้ชัดเจนยิ่งขึ้น อย่างที่ว่าแล้ว ที่ได้เขียนไปนั้น มุ่งที่จะให้ผู้ศึกษาไปให้ถึงพระไตรปิฎกบาลี ก็เน้นที่หลักของเรื่องนั้น ก็เลยไม่ได้พูดถึงประโยชน์และความสำคัญของพระไตรปิฎกฉบับแปล เมื่อท่านทางอินเทอร์เน็ตเขียนประกาศนี้ กล่าวทำนองสงสัยว่าไปลบหลู่ท่านผู้แปลพระไตรปิฎกเป็นภาษาไทย ก็เลยเป็นโอกาสให้ได้พูดด้านนี้บ้าง

พระไตรปิฎกฉบับแปลนั้น ไม่ว่าจะฉบับแปลเป็นภาษาไทยนั้นแน่นอนว่ามีประโยชน์มากทั้งนั้น โดยเฉพาะฉบับแปลภาษาไทยนี้ ก็ชัดอยู่ในตัวตั้งแต่ต้นแล้ว คือ การที่เราใช้ ก็เพราะเห็นคุณค่า หรือว่า เพราะเห็นคุณค่า จึงได้ใช้

พระไตรปิฎกฉบับแปลภาษาไทยนี้ มีประโยชน์มากมาย

แก้ปัญหาข้างหน้าเสียแต่วันนี้

ใหญ่หลวง ที่เป็นข้อแรกก็คือ ช่วยให้ผู้พุทธบริษัทส่วนใหญ่ และคนทั่วๆ ไป ซึ่งไม่รู้ภาษาบาลี มีโอกาสเข้าถึงพระไตรปิฎก ได้เรียนรู้ ได้ศึกษาพระธรรมวินัย ไม่เฉพาะผู้ไม่รู้ภาษาบาลีเท่านั้น แม้ถึงผู้รู้เข้าใจภาษาบาลี ก็ได้อาศัยใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ถือเป็นที่ปรึกษา และในที่ทั่วๆ ไป ก็ไม่ต้องมายากลำบากหรือใช้เวลาแปลแล้วเขียนหรือพิมพ์ขึ้นใหม่ก็นำไปใช้ได้ทันทีหรือตรวจสอบเพียงเล็กน้อย

ย้อนไปกล่าวถึงท่านผู้ทำงานแปล ซึ่งมีพระเถระานุเถระเป็นหลัก บางฉบับก็มีโยมคฤหัสถ์ที่เป็นปราชญ์ เป็นราชบัณฑิต เป็นผู้ผู้เชี่ยวชาญ ร่วมงานด้วย หลายท่านเอาจริงเอาจังมาก ได้ทำงานด้วยความเพียรพยายาม หนักและเหน็ดเหนื่อยไม่น้อยกว่างานจะเสร็จออกมา จึงเป็นผู้มีพระคุณอย่างสูงแก่พวกเรา ที่ได้ใช้ประโยชน์ ได้อาศัยเป็นที่ปรึกษา และได้ใช้เวลาเรียนศึกษาดังที่กล่าวมา

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีคุณค่าเป็นประโยชน์จนยากที่จะพรรณนา ทุกท่านผู้ทำงานแปลที่ทำประโยชน์ดังว่านั้นเอง ก็ตระหนักอยู่ตลอดเวลาว่า ในที่สุดก็คือให้ถือพระไตรปิฎกบาลี

อันเป็นต้นทางที่มาของฉบับแปลนั้น เป็นหลักเป็นมาตรฐาน แม้ท่านที่ทำงานแปลพระไตรปิฎกนั่นเอง ทุกท่าน ไม่ว่าจะพระมหาเถระ หรือโยมคฤหัสถ์ ก็รู้้อยู่แก่ใจว่า ท่านทำงานแปลนี้ ให้ผลงานของท่านเป็นเครื่องช่วยในการศึกษาพระไตรปิฎกบาลี หรือเป็นสื่อเพื่อการเข้าถึงพระไตรปิฎกบาลีนั้น มีแต่ผู้อ่านผู้ศึกษาพระไตรปิฎกแปลนั้น เท่านั้น ที่พึงต้องห้วงว่าจะรู้เข้าใจหลักนี้หรือไม่

เป็นความจริงที่รู้จักกันอยู่เป็นธรรมดา ตั้งแต่จะเริ่มการแปลพระไตรปิฎกให้ครบทั้งชุดแต่ละชุดๆ นั้นแล้วว่าเป็นงานใหญ่และยากมาก ต้องระดมกำลังทำให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่กระนั้นก็ต้องยอมรับว่า ไม่อาจทำให้สมบูรณ์พร้อมบริบูรณ์ได้ในคราวเดียว ถ้าจะทำให้สมบูรณ์อย่างแน่นอนก่อนให้ออกมาก็ไม่รู้ว่าจะต้องรอไปจนถึงเมื่อไรจะได้ใช้ ท่านผู้รับผิดชอบก็ต้องใช้หลักว่าทำให้ดีให้บริบูรณ์เท่าที่จะทำได้ แล้วก็ให้ออกไปเท่าที่ทำดีที่สุดแล้วนั้น

เมื่อทำงานเสร็จในขั้นนี้ และพิมพ์ออกมาแล้ว ท่านที่ตั้งใจจริงจึง ย่อมหวังว่าจะได้มีโอกาสแก้ไขต่อๆ ไป ถ้ามีกำลัง

แก้ปัญหาข้างหน้าเสียแต่วันนี้

ท่านอาจจะตั้งคณะผู้ตรวจตามผลงาน แต่นี่ก็เป็นงานใหญ่และยาก เช่น ต้องใช้ทุนอีกมาก แคะให้เสร็จออกมากครั้งแรกนั้น บางทีก็แทบแสนเข็ญ

ผู้ทำ และผู้ใช้

ช่วยกันแบกตำราไปหาความสมบูรณ์

ที่นี้ก็มาถึงหลักทั่วไปอีก เช่นเดียวกับหนังสือหลักและหนังสืออ้างอิงใหญ่ๆ ทั้งหลาย ถึงจะทำโดยระมัดระวังเท่าไร ก็ยังมีผลลัพท์รองจนได้ แม้ว่าจะไม่มาก อย่างสารานุกรมชุดใหญ่ๆ ของฝรั่ง ที่จะส่งเสริมความเจริญทางวิชาการ แต่ทำเป็นธุรกิจด้วย ขนาดมีทุนมหาศาล จ้างคนได้พร้อมพร้อมทุกด้าน ก็ยังมีผลลัพท์พลาดหลุดมา ไม่เฉพาะคำสะกดผิดเท่านั้น ที่ผิดความหรือผิดในเนื้อหาสาระก็มี

ที่กล่าวนี้ เพื่อให้เห็นว่า เมื่องานตรวจสอบสืบต่อ เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก จะทำอย่างไร ก็ตอบได้เลยว่า ผู้อ่านหรือผู้ใช้หนังสือนั้นแหละ เป็นผู้ช่วยงานนี้ได้ดียิ่ง

นักหนังสือ หรือผู้ทำงานหนังสือ ตามปกติ พอมีคน

อ่านหรือใช้หนังสือ ก็คือได้มิตร ยิ่งถ้ามีผู้อ่านผู้ศึกษาที่สนใจ เอาใจใส่จริงจัง พบที่ผิดแล้วมีน้ำใจช่วยบอกแจ้ง ก็คือได้ลาภ เหมือนกับว่าได้ผู้อ่านผู้ใช้หนังสือนั้น เป็นคนทำงานให้ (โดยไม่ต้องจ้างไม่ต้องจ่ายเงิน ถือได้ว่าทำงานบุญกุศล) อย่างน้อย ถ้า มองช้า ๆ ก็ราวกับจะเป็นพนักงานอ่านปริฐพีหรือพิสุจน์อักษรให้ เป็นผู้ที่จะช่วยให้หนังสือสมบูรณ์ เป็นไปได้ว่า บางทีอาจจะมีผู้ จ้องจับหาที่ผิดด้วยจิตเพ่งโทษ แต่ถึงอย่างนั้น การจับผิด ก็คือ การช่วยทำประโยชน์แก่งานไปเอง โดยเขาอาจจะไม่รู้ตัว

ผู้เขียนนี่เองก็เป็นตัวอย่างได้เมื่อทำ *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์* ขึ้นมา มีผู้ใช้หนังสือ เป็นพระบ้าง เป็นโยม ก็หลายท่าน สนใจจริงจัง อ่านตลอดเล่ม พบที่ไหนผิดพลาด เผลอพร่อง ก็มีน้ำใจแจ้งมา บางท่านทำเป็นบัญชีมา ที่แจ้ง มานั้นซ้ำกันก็มาก แต่รวมแล้วก็คือเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ถ้า จะอ่านเองตลอด ก็หาโอกาสยาก และผู้ที่เขียนเองนั้น เวลา ตรวจ มีบ่อยที่อ่านคำผิดให้กลายเป็นถูก คือแทนที่จะอ่านคำ ในหนังสือ กลับอ่านคำถูกต้องหรือคำจริงที่อยู่ในใจ เลยอ่านคำ ผิดเป็นคำถูกไป

ไม่เฉพาะคำสะกดผิด-ถูกเท่านั้น แม้เนื้อความก็มีไม่ได้ด้วย อย่างท่านหนึ่งทักถามมาว่า คุณอธิบายของคำว่า “โพธิ์, โพธิพฤษย์” บอกว่า “ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ประเทศไทยได้พันธุ์ต้นมหาโพธิจากคยาโดยตรงครั้งแรก ได้ปลูกไว้ ณ วัดเบญจมบพิตรและวัดอัมฤงคณิมิตร”

ท่านผู้นั้นถามว่า ที่ว่าวัดอัมฤงคณิมิตรนั้น คือวัดซึ่งอยู่ที่นั่นๆ ไซ้ใหม่ นี่ก็ทำให้รู้ตัวนึกขึ้นได้ว่า สำหรับวัดเบญจมบพิตร ถึงไม่บอกว่าอยู่ที่ไหน ก็ไม่เป็นไร เพราะรู้จักกันทั่วไป แต่สำหรับวัดอัมฤงคณิมิตร ควรบอกด้วยว่าอยู่ที่ไหน ไม้ให้ผู้อ่านงง นี่ก็คือช่วยงานหนึ่งสื่อ เมื่อพิมพ์ครั้งต่อไป พอมีโอกาส ก็จะได้เขียนเติมให้ชัดว่า “...และวัดอัมฤงคณิมิตร อ.เกาะสีชัง”

สำหรับพระไตรปิฎกแปลนั้น มีข้อที่ผู้อ่าน ผู้ใช้ ผู้ศึกษา จะช่วยให้ในทำนองนี้ มากมายอย่างยิ่ง บางที ถ้าท่านผู้ดูแลรับผิดชอบขอพระไตรปิฎกแปลภาษาไทย มีกำลัง ท่านอาจจะตั้งคณะอะไรทำนองโต๊ะรับแจ้งเรื่องที่เป็นความเกือกอลนี้ขึ้นก็ได้ เมื่อได้รับแจ้งแล้ว ไม้ใช่หมายความว่าท่านจะต้องถือตาม แต่เป็นข้อ

สังเกตที่ท่านจะได้จับจุดและพิจารณาตามหลักตามควรต่อไป

เวลานี้ ถือได้ว่า พระไตรปิฎกแปลภาษาไทย มี ๔ ชุด เริ่มแต่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับอนุสรณ์งานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ (พ.ศ. ๒๕๐๐) ที่กรมการศาสนาธิบดีชอบคุดแล ต่อมา และเรียกว่าเป็นฉบับหลวง

ต่อมาก็มี พระไตรปิฎก และอรรถกถาแปล ของมหา-
มกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๕ (ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. ๒๕๔๖)
พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.
๒๕๓๕ (พิมพ์เสร็จ พ.ศ. ๒๕๓๙) และได้ข่าวว่า ชุดที่ ๔ ก็ออก
มาแล้ว คือ พระไตรปิฎก ฉบับเฉลิมพระเกียรติฯ พ.ศ. ๒๕๔๙
ซึ่งใช้ พระไตรปิฎก ฉบับสังคายนา พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับ
(ในที่นี้ จึงนับฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๙ และฉบับ พ.ศ. ๒๕๓๐ รวม
เป็นฉบับเดียวกัน)

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช-
วิทยาลัย และ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับเฉลิมพระเกียรติฯ
นั้น มีพระไตรปิฎกบาลีเป็นหลัก ออกมาเป็นคู่กันด้วย เวลานี้
จึงมีพระไตรปิฎกบาลีอักษรไทย ๓ ชุด คือ พระไตรปิฎกบาลี

แก้ปัญหาข้างหน้าเสียแต่วันนี้

ฉบับสยามรัฐ (สยามรัฐสหัส เตปิฎก) พระไตรปิฎกบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มหาจุฬาเตปิฎก - อนุสรณ์ย์ ๒๕๐๐ พุทธวสุเส) และพระไตรปิฎกบาลี ฉบับเฉลิมพระเกียรติ (ทยยรฎฐสหัส เตปิฎก ๒๕๔๘ พุทธวสุเส) (พระไตรปิฎกภาษาไทย ชุดที่ไม่มีฉบับภาษาบาลีเป็นคู่มา ก็แปลจากพระไตรปิฎกบาลี ฉบับสยามรัฐ)

สำหรับพระไตรปิฎกบาลีนั้น ถึงจะต่างฉบับ ก็ถือได้ว่าตรงเป็นอันเดียวกัน แตกต่างเพียงส่วนจุจกิกหยมหยม แต่ดูเทียบกันยาก เพราะจัดรูปร่างและแบ่งแยกข้อต่างกัน บางที่นับเลขห่างกันไกล

การที่ว่า ทั้งที่พระไตรปิฎกแปลภาษาไทยฉบับแรก ก็มีเต็มชุดอยู่แล้ว ก็ยังมีการทำพระไตรปิฎกแปลภาษาไทยฉบับต่อมา แล้วก็ต่อมาก็อีกนั้น เหตุผลอย่างหนึ่งก็คือ ท่านผู้ทำฉบับแปลใหม่ พิจารณาเห็นว่าฉบับแปลที่มีอยู่ก่อนนั้นมีข้อบกพร่อง จึงจะทำฉบับที่เรียบร้อยบริบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในบรรดาพระไตรปิฎกแปลภาษาไทยหลายชุดนั้น ฉบับของมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๕ มีความพิเศษเพิ่มจาก

ฉบับอื่น ๆ คือ นอกจากแปลพระไตรปิฎกบาลีมาให้แล้ว ยังแปล
อรรถกถาภาษาบาลีมาให้อีกด้วย ดังที่เรียกว่า *พระไตรปิฎก
และอรรถกถาแปล*

นี่ก็ย้อนหลังไปนานนักแล้ว เมื่อท่านพระเถระผู้ริเริ่ม (ยัง
ไม่ได้ขออนุญาตออกนาม) คิดทำงานนี้ขึ้น ผู้เขียนนี้ยกย่อง
ว่าท่านกล้าจะทำงานใหญ่ ซึ่งจะเป็นอุปการะแก่การศึกษาพระ
ธรรมวินัย ช่วยให้มีเครื่องมือช่วยในการศึกษาพระไตรปิฎกเพิ่ม
ขึ้นมาถึงขั้นครบถ้วนทีเดียว

แต่งงานใหญ่อย่างนี้ ย่อมเป็นธรรมดาว่า ลำพังท่านองค์
เดียวก็ไม่ไหว ต้องระดมกำลังเท่าที่มีเท่าที่หาได้ ตามความ
พร้อมที่จะอำนวย และก็อย่างที่ว่า ถ้าจะรอให้ได้งานที่สมบูรณ์
แน่นอนจริงๆ ก็ไม่รู้ว่าจะต้องรอไปถึงเมื่อไร จะมีวันได้ใช้หรือไม่
ก็คงเข้าหลักที่ว่า ทำให้เสร็จอย่างดีที่สุดเท่าที่ทำได้ แล้วก็
พิมพ์ออกมา นี่ก็คือความก้าวหน้าที่สำคัญ และประโยชน์ก็เกิด
ขึ้น แล้วงานแก้ไขปรับปรุง ซึ่งก็เป็นงานใหญ่อีก ก็ไม่ละเลย ดัง
ที่ได้ทราบว่า พระไตรปิฎก และอรรถกถาแปล ของ มจร. นี้ ได้
มีการตรวจชำระใหม่ ใน พ.ศ. ๒๕๔๖

เข้าใจกัน ก็ถึงความสบายใจ

เป็นอันว่า ในงานใหญ่ขนาดนี้ ตามสภาพที่เป็นอยู่
การช่วยบอกช่วยแจ้งกันอย่างนี้แหละ เหมือนกับเป็นการช่วย
กันหรือร่วมกันทำกิจพระศาสนาและงานเพื่อประชาชน จะถือ
ว่าจำเป็นก็ได้ ยิ่งผู้ทำงานเอาจริงเอาจังที่จะให้งานถึงความ
เรียบร้อยสมบูรณ์ ท่านก็ยิ่งพอใจรับบอกรับแจ้ง ไม่ต้องพูดถึง
ผู้ที่หวังจะเก้อกุลแล้วบอกแจ้งให้ แม้แต่ถ้ามีใครทำด้วยมุ่งร้าย
เฟ่งโทษ เจ้าของงานและส่วนรวมก็เอาข้อเฟ่งโทษนั้นไปใช้ประโยชน์
ได้อยู่ดี

ว่าถึงกรณีนี้ ที่ผู้เขียนนี้เองพูดเรื่องคำแปลที่มีความผิด
พลาด หรือพลั้งเผลอ ในพระไตรปิฎกแปลภาษาไทย โดยมุ่ง
ให้พุทธบริษัทจับหลักให้ได้ว่า ให้ถือพระไตรปิฎกบาลีเป็นหลัก
และถือพระไตรปิฎกแปลภาษาไทย เป็นที่ปรึกษาหรือเป็นเครื่อง
ประกอบในการศึกษา เป็นสื่อเพื่อให้เข้าถึงพระไตรปิฎกตัวจริง
คือพระไตรปิฎกบาลี มิใช่เป็นที่ยุติ

ถ้าผู้เขียนพูดเรื่องนี้โดยมุ่งจะเฟ่งโทษ จะกล่าวร้าย หรือ
จะลบหลู่ บางท่านก็อาจจะย้อนเอาได้ว่า อ้าว ก็เห็นท่านมีข้อ

เป็นที่ปรึกษาในพระไตรปิฎกแปลภาษาไทยชุด...นั้นด้วยนี้ แล้ว
ทำไมปล่อยออกมาล่ะ ผู้เขียนก็เลยจะไม่ฟื้นความรับผิดชอบ
ถ้ามีวิฆาติบุคคลกันอยู่ ก็ไม่ไปไหน เรามามุ่งกันที่ความดีงาม
ของส่วนรวม ให้ประโยชน์ที่พึงมุ่งหมายของพระศาสนาและ
พุทธบริษัทตลอดทั้งมวลประชาชนสำเร็จเป็นที่หมาย ถือว่ามา
ร่วมกันช่วยกันทำกิจการนี้เพื่อส่วนรวม

ท่านทางอินเทอร์เน็ตบางที่อาจจะไม่หายเคลือบแคลง
ในส่วนที่ผู้เขียนนี้บอกว่า ตอนที่เขียนเรื่องคำแปลของ “สาธิก-
มิต์” นั้น นึกตั้งแต่เรื่องของพระไตรปิฎกฉบับแปล ไม่ได้นึกถึง
วินัยมุข ท่านทางอินเทอร์เน็ตก็อาจจะว่า ทำไมจึงไม่นึก ในเมื่อ
เป็นหนังสือเรียนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษา เรื่องนี้ ถ้าจะอธิบาย ก็
จะยืดยาวไปก้นใหญ่ ขอให้มองที่ตัวเรื่องนั่นเองอีกครั้ง ก็คงจะ
เข้าใจได้ง่าย

อย่างที่ได้อธิบายบอกไว้แล้ว ความบาลีที่ว่า “สาธิกมิต์
ภนฺเต ทิยชฺฌลิกขาปทสฺส” พระไตรปิฎกแปล ฉบับที่แปลว่า
“ลิกขาปท ๑๕๐ ถ้วนนี้” ก็คือ ฉบับอนุสรณ์งานฉลอง ๒๕
พุทธศตวรรษ และฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แต่ฉบับ

แก้ปัญหาล้างหน้าเสียแต่วันนี้

ของมหามกุฏราชวิทยาลัย แปลบาลีตรงที่มาในพระสูตรนั่นเอง ว่า “ลิกขาบทที่สำคัญ ๑๕๐ นี้” และแปลบาลีนั้นที่ท่านยกไป อ้างในอรรถกถาแห่งมหาหัตถิปโตปมสูตร ว่า “๑๕๐ ลิกขาบท ที่สำคัญประโยชน์นี้”

หลายคนจะแปลกใจว่า ใน พระไตรปิฎก และอรรถกถา แปล ของมหามกุฏราชวิทยาลัยนั้น ท่านที่แปลนับว่าอยู่ใกล้ ชิดอย่างยิ่ง เหมือนอยู่ ณ ที่ประทับ ทำไมไม่แปลว่า “ถ้วนนี้” กลับหันไปแปลเสียอย่างอื่น กลายเป็นว่า ฉบับหลวงที่กรมการ ศาสตร์รักษา และฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเสียอีก ที่ แปลตรงตามวินัยมุข

กรณีนี้ก็คงไม่ได้มีเรื่องราวซับซ้อนอะไร คือก็เป็นไปอย่าง ซื่อ ๆ นี่เอง การที่ฉบับอนุสรณ์งานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ แปลอย่างวินัยมุข ก็น่าจะเป็นด้วยว่า ในยุคสมัยกาลเวลานั้น วงการหนังสือหรือตำรับตำรายังอยู่ในวงที่คุ่นทั่ว ๆ กัน ยังไม่ ขยายกว้างนัก (คิดว่า) พระเถระรุ่นนั้นยังจำความในวินัยมุขได้ แบบคุ่นใจ ก็แปลไปเหมือนอย่างนั้น

ส่วนฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่แปลว่า “ถ้วนนี้”

ขอเดาว่า (ถ้าเดาผิด ก็ขออภัย หรือช่วยบอก) ก็คงไม่ได้นึกถึงวินัยมุข แต่เห็นว่าไม่มีอะไรสงสัย ก็ถือตามฉบับหลวงที่กรมการศาสนารักษา และเพราะได้ตรวจดูบรรณาคด้วย ก็ทำเชิงอรรถบอกความไว้

ส่วนในฉบับของมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ท่านผู้แปลใช้คำแปลอย่างอื่น ไม่เหมือนอย่างในวินัยมุขนั้น ก็คิดว่าเราสามารถมั่นใจแน่ใจได้โดยสมบูรณว่า ท่านผู้แปลบาลีสองที่นั่น มีความเคารพในพระองค์ผู้ทรงรจนาวินัยมุขอย่างเต็มเปี่ยม มองไม่เห็นว่ามีอะไรจะพึงสงสัยต่อท่านผู้แปลนั้นเลย แต่ที่ท่านแปลอย่างนั้น ก็คงเพราะว่า เวลานั้นใจนึกแต่เรื่องจะแปลพระไตรปิฎก ไม่ทันนึกถึงวินัยมุข ส่วนจะแปลผิดหรือแปลถูก ก็ว่าไปอีกหนึ่งเรื่อง แต่มิได้มีเจตนาอะไรในทางที่ไม่งามหรือเสียหาย ก็มองกันในเรื่องของการทำงานพระศาสนา เจตนาที่มุ่งไปอย่างนั้น จึงควรเป็นที่สบายใจด้วยกัน

พุทธบริษัทเจริญอกงาม ในบรรยากาศแห่งการศึกษา

งานใหญ่อ่างกิจการพระศาสนาต่างต่าง ๆ นี้ โดยมาก มีใช้เป็นงานที่จะจบหรือเสร็จสิ้นไปในคราวเดียวหรือในคนรุ่นเดียว แต่มักเป็นงานที่ต้องส่งต่อและช่วยกันสืบทอดสานเสริม โดยคนต่างรุ่นรับช่วงกันไป การใด คนเก่าทำให้เสร็จดีแล้ว คนใหม่ก็ใช้ประโยชน์และรักษาส่งต่อแก่คนรุ่นที่ตามมา งานใด หรือแง่ด้านไหนยังทำค้างอยู่ หรือเป็นเรื่องที่ขึ้นต่อกาลสมัย คนรุ่นใหม่ก็สานเสริมสืบต่อกันไป

งานหลายอย่างเป็นเรื่องใหญ่มาก ท่านผู้เก่าได้ทำมา ด้วยความเพียรพยายามและความมีน้ำใจเกื้อกูลอย่างสูงแก่คนรุ่นหลัง แต่กาลละของท่านก็เป็นไปตามคติแห่งธรรมตา งานที่ยังไม่ลุที่หมาย ถ้าท่านยังอยู่ ก็คือเรื่องที่ท่านจะเพียรพยายามทำต่อไป งานอย่างนี้ สำหรับคนรุ่นหลัง การที่จะสืบสานยอมเป็นทั้งงานและเป็นทั้งการศึกษา จึงจะสามารถนำพาภาระได้ต่อไป

เฉพาะอย่างยิ่ง งานเพื่อสังคมหรืออารยธรรม จะเป็นคล้ายอย่างขบวนใหญ่ของคนเดินทางไกลที่ไปไม่รู้จบ ท่านที่

นำทางพาขบวนมาลึนถึงไหน คนที่จะรับช่วงก็ศึกษาและรับช่วง
นำพาต่อไป สิ่งที่ท่านผู้นำทางได้ทำไว้ ประโยชน์ที่ท่านได้บำเพ็ญ
ก็เขื่อนอันได้ทำ ได้บำเพ็ญแล้ว และก็เป็นทุนเป็นปัจจัยเป็น
กำลังที่ทำให้ผู้ที่รับช่วงสามารถเดินหน้าได้ต่อไป หมายความว่า
การที่จะต่อไปข้างหน้าได้ ก็เพราะอาศัยสิ่งที่ท่านทำมาให้ และ
เพราะท่านได้พาเรามา^{นี้}เอง

ผู้รับช่วงหรือสืบทอด เมื่อตระหนักชัดความ^{นี้}แล้ว ก็เร่ง
เดินหน้าต่อไปโดยมองไปข้างหน้าเพื่อให้ถึงจุดที่ท่านผู้พาเรามา
มุ่งที่จะไป มิใช่มาครวญถึงว่า ท่านพาเรามาถึง^{นี้} ก็จากไปเสีย
แล้วก็เข้ากอดต้นไม้ข้างทางลงนั่งมองแต่ทางที่ท่านได้พาผ่าน
มาแล้วกลับไป

ในเรื่องการงานพระศาสนา^{นี้} ก็ควรยกขึ้นมาพิจารณา
ดูกันให้ชัดว่า อันใดทรงวินิจฉัยแล้ว อันใดทรงสันนิษฐาน อันใด
ทรงฝากไว้ให้ช่วยกันศึกษาพิจารณาต่อไป

เมื่อได้อ่านประกาศของท่านผู้สื่อสารทางอินเทอร์เน็ต
^{นี้} ผู้เขียนคิดถึงข้อควรคำนึง ๒ อย่าง คือ นอกจากการที่จะ
ให้เข้าใจถึงความมุ่งหมายที่แท้จริงของผู้เขียนแล้ว ก็ปรารถนา

แก้ปัญหาข้างหน้าเสียแต่วันนี้

จะให้ท่านผู้เกี่ยวข้องรับผิดชอบการส่วนรวม ไม่เพียงคาดหมาย แต่ได้คิดกันให้ชัดถึงวิธีการที่จะให้คนข้างหน้ามองเห็นคุณค่าของท่านผู้เก่า ที่ได้ทำคุณไว้ก่อน ซึ่งไม่อาจสำเร็จเพียงด้วยการเรียกร้อง แต่จะต้องทำให้เขาเกิดมีปัญญาที่จะมองเห็นคุณค่านั้น

อย่างทีกล่าวข้างต้น ผู้เขียนระลึกพิเศษในพระคุณของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ พระองค์นั้น เป็นข้อที่เด่นในใจ คือ ความที่ทรงมีพระทัยกว้าง หนักในเหตุผล ยังจำแม่นถึงข้อความในหนังสือวินัยมุขมากหลายแห่ง ที่ทรงไว้ ดังเช่นว่า “ข้าพเจ้าฝากความข้อนี้ไว้ เพื่อพระวินัยธรพิจารณาต่อไป” ดังนี้บ้าง “ข้าพเจ้าขอฝากความเรื่องนี้ไว้เพื่อพระวินัยธรสอดส่องต่อไป” ดังนี้บ้าง “ข้อนี้พระวินัยธรพึงพิจารณาตุเถิด” ดังนี้บ้าง “พระวินัยธรจงดำริข้างหน้าเถิด” ดังนี้บ้าง “ขอฝากพระวินัยธรไว้พิจารณาและสันนิษฐานต่อไป” ดังนี้บ้าง “ขอฝากพระวินัยธรไว้วินิจฉัย” ดังนี้บ้าง

ที่ทรงไว้เช่นนี้ เป็นตัวอย่างแสดงถึงพระประสงค์ที่หนุนหรือโน้มนำพุทธบริษัทมาในทางการศึกษา เป็นข้อที่มุ่งหมายเพื่อ

ความเจริญงอกงามในการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าพุทธบริษัทชวนกัน
ในทางดำเนินอย่างนี้ ไม่ช้าก็จะเป็นจิตใจที่ใฝ่ในการศึกษา
จิตใจในทางการศึกษานี้ ขอเพียงให้เป็นการศึกษาที่แท้ๆ
จริง ๆ เกิด จะไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่ใคร ๆ เลย

ถ้าพุทธบริษัทชวนกันให้ศึกษา โดยตั้งใจใฝ่ศึกษาด้วย
จิตใจที่อ่อนโยนและซื่อตรง ไม่นานเลยพุทธบริษัทก็จะอยู่ร่วมกัน
ในบรรยากาศแห่งการศึกษา สอดตามพระพุทธโอวาทานุศาสน์
ที่สอนให้แต่ละคนมีความตั้งใจใฝ่ศึกษา และทุกคนเกื้อกูลกัน
ในการศึกษา

ด้วยจิตใจเช่นนี้ และในบรรยากาศอย่างนี้ ก็จะมี ความ
เปิดเผย เปิดใจ จริงใจ มีอะไรก็พูดกันได้ ไม่แบ่งแยกกัน ไม่
อยู่กันด้วยความหวาดระแวง ไม่มีแม้แต่การสงวนท่าที แต่มี
ความพร้อมใจไมตรี เป็นอย่างพุทธพจน์ที่ตรัสอยู่เสมอว่า ภิกษุ
ทั้งหลายมองดูกันด้วยปิยจักขุ มีสายตาแสดงไมตรีที่มีความรัก
ไม่เป็นอย่างน้ำกับน้ำมัน แต่เป็นเหมือนน้ำกับน้ำนม ที่กลมกลืน
เข้ากันได้สนิท

เมื่อใดทำได้เช่นนี้ และถึงเวลาแล้วที่จะพึงทำเช่นนั้น
แล้วเมื่อนั้น ก็จะเป็นความเจริญงอกงามในพระธรรมวินัย พร้อม
ไปกับความเพิ่มพูนแห่งประโยชน์สุขของประชาชน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๔

